

Màu Đất Thổ Hà

Khương Lực

Nhắc đến Thổ Hà, Vân Hà, Việt Yên, Bắc Giang, người ta còn nhớ đó từng là vùng gốm sành nổi tiếng ở đất Kinh Bắc.

Nghề gốm ở Thổ Hà có từ khi mới lập làng. Ngót hai chục năm trước, nơi đây vẫn còn nhộn nhịp người qua lại chở đất ở các làng bên cạnh về đúc sành làm chum, vại, vò, chĩnh... Thổ Hà được nung ở nhiệt độ cao nên đã thành sành, qua hàng nghìn năm vẫn trơn trượt, không biến dạng, gốm thẫm tím, đánh mặt, gõ nghe kêu coong coong như thép, mảnh gốm sắc như dao, đựng chất lỏng không bao giờ thấm qua, đựng chất rắn đầy chặt không bao giờ ăm mốc. Hàng gốm mỹ nghệ Thổ Hà cũng nổi danh khắp chôn. Những chậu hoa cây cảnh, bể nước đặt hòn non bộ đã thực sự là những tác phẩm dân gian được nhào nặn nhuần nhuyễn. Cái đẹp mà các nghệ nhân Thổ Hà tạo ra là lấy men màu da lươn, màu nâu khoẻ để làm nền cho những nét khắc chìm đơn giản, những hình đắp nổi đầy khối. Tác phẩm mang tính thẩm mỹ đơn hậu, thâm trầm và lắng đọng.

Nhưng rồi, tất cả thời "hoàng kim" ấy giờ chỉ còn là kỷ niệm của những bậc trung niên và cao tuổi trong làng. Ông Nguyễn Bá Quyền, Trưởng thôn Thổ Hà, buồn rầu nói: "Bọn trẻ bây giờ chỉ nghe kể về nghề tổ của cha ông và nhìn thấy những tàn tích còn lại khắp làng. Đó là những bức vách nhà được "xây" bằng những tiểu sành sứ mẻ, bị lỗi hay mảng sần gạch, mái nhà lợp ngói cũ... "

Giờ đây, người dân Thổ Hà xoay sang làm nhiều nghề mới: làm bánh đa nem, bánh phở khô, chăn nuôi và dịch vụ. Làng Thổ Hà có 3248 nhân khẩu với 714 hộ, trong đó 2/3 số hộ làm mì, bánh đa nem và chăn nuôi; số còn lại làm dịch vụ, chợ búa. Những nghề mới lấy công làm lãi, trừ khi vào vụ là khoảng tháng 10 đến Tết âm lịch thì thu nhập có tăng đôi chút. Một gia đình bốn người, từ trẻ con đến người lớn, tất thấy đều chăm chỉ sớm khuya làm lụng cũng chỉ kiếm được khoảng 15.000 VND/ngày. Cùng với làm nghề, người dân nơi đây còn chăn nuôi lợn bằng bánh, bột hồng và bã gạo, tạo thêm nguồn thu nhập cho gia đình. Tuy nhiên, bình quân đất ở của mỗi hộ nơi đây được 50m² nên không thể mở rộng chăn nuôi, mỗi nhà chỉ nuôi được vài ba con. Vậy mà, người dân nơi đây cũng đang phải đối mặt với ô nhiễm môi trường...

Từ khi nghề gốm thất truyền, chỉ có làm nhiều nghề khác thì cuộc sống của người dân mới đảm bảo. Ông Nguyễn Bá Quyền, Trưởng thôn Thổ Hà, lý giải: "Vẫn biết làm nghề kiếm sống thời nào cũng vất vả nhưng người dân Thổ Hà không có sự lựa chọn nào khác, không làm nghề khác thì lấy gì mà nuôi thân".

Hai năm qua, chuyện ông Các Trọng Tuất, xóm 2, thôn Thổ Hà bỏ ra số tiền lương hưu của mình để khôi phục lại nghề đang được nhiều người dân nơi đây ủng hộ. Song, phục hồi lại nghề gốm ở Thổ Hà không hề đơn giản, nếu chỉ có sự ủng hộ nhiệt tình của người dân không thôi cũng chưa đủ mà cần phải có vốn, mặt bằng sản xuất và chất xám. Về chất xám, gần đây, anh Hoàng Văn Dương, cử nhân nghệ thuật, chuyên ngành điêu khắc, người thôn Bùi, Cao Thượng, Tân Yên, Bắc Giang làm đơn xin khôi phục làng nghề gốm Thổ Hà với mong ước đem hết khả năng trí tuệ và tâm huyết của mình đưa gốm Thổ Hà trở lại đời sống. Điều lo nhất hiện nay của người dân nơi đây là vốn và mặt bằng sản xuất. Ông Trịnh Đắc Dũng, Hội trưởng Hội người cao tuổi thôn Thổ Hà, nói một cách chắc chắn: "Chỉ cần bỏ ra 3 tỷ VND thì sẽ phục hồi được". Ông phân tích, hiện nay, hàng hoá không có, nên nhiều nhà đầu tư nước ngoài về chỉ xem thôi chứ không dám đầu tư phục hồi. Nếu tính đầu tư trước, sau đó gọi đầu tư bên ngoài vào thì không những giữ được nghề mà còn giải quyết được những khó khăn trong cuộc sống của người dân nơi đây.